

Rodna dimenzija vijeća romske
nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj:
studija slučaja

BEST PRACTICES
for
ROMA INTEGRATION
in the Western Balkans

Autor: Siniša-Senad Musić
Savetnica na istraživanju: Svetlana Đurđević-Lukić

Funded by the EU

Impresum

Objavljeno u prosincu 2013. godine:

Autor:

Siniša Senad Musić

Savetnica na istraživanju:

Svetlana Đurđević-Lukić

Lektura:

Tatjana Čosović

Dizajn:

comma | communications design

Za sadržaj ove publikacije odgovoran je autor, a pisanje studije podržao je projekat "Primeri dobre prakse u procesu integracije Roma" (eng. BPRI). Ovaj izvještaj objavljen je zahvaljujući finansijskoj podršci Evropske unije, u okviru BPRI projekta koji sprovodi OSCE-ov Ured za demokratske institucije i ljudska prava (eng. ODIHR). Svako gledište, izjava ili mišljenje izraženo u ovoj publikaciji ne odražava nužno zvaničnu politiku Evropske unije niti OSCE-ovog Ureda za demokratske institucije i ljudska prava.

Rodna dimenzija
vijeća romske
nacionalne
manjine u Republici
Hrvatskoj:
studija slučaja

Autor: Siniša Senad Musić
prosinac 2013.

Rođen u Zagrebu, **Siniša-Senad Musić** je apsolvent na Splitskom sveučilištu na smjeru za računovodstvo i financije. Zaposlen u Romskom nacionalnom vijeću, a član je Vladinog povjerenstva za praćenje provođenja Nacionalne strategije za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine. Predsjednik je Romske organizacije mladih.

Svetlani Đurđević-Lukić, istraživačkoj savetnici, rad na ovoj studiji predstavljao je zaista retku priliku da se dovoljno vremena posveti jednom mladom istraživaču. Entuzijazam istraživača, njegova spremnost kako za rad na terenu, tako i za savete oko konstruisanja sadržaja, izrade nacрта i finalizacije studije, činili su da rad zaista predstavlja zadovoljstvo. Koncept mentorstva mladoj osobi koja ima korene u romskoj zajednici i iskreno je zainteresovana za njen napredak, pri čemu se za kratko vreme ostvari vidljiv rezultat u vidu konkretne studije dostupne široj javnosti, svakako treba i dalje koristiti.

Kako je romska populacija u **Capraškim poljanama** toliko velika (oko 1.700 stanovnika), a zajednica kompaktna, županijsko vijeće se uvek isključivo sastojalo od vijećnika koji žive u ovom naselju. Ovo segregirano romsko naselje nalazi se u industrijskoj zoni Grada Sisak. Capraška poljana nije legalizirano naselje. Stanovnicima naselja nije dostupan javni prijevoz, ali osiguran je prijevoz školaraca. Naselje je nedavno dobilo električnu energiju, a stanovnici naselja u najvećoj obujmu žive u kućama sagrađenih od cigle. Zastupljenost Romkinja u romskom županijskom vijeću je prosječna za vijeća romske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj, barem što se tiče brojki.

Sadržaj

1. UVOD		9
2. METODOLOGIJA		13
3. PRAVNI I STRATEŠKI OKVIR		17
3.1. Ustav i zakoni iz oblasti prava nacionalnih manjina i rodne ravnopravnosti		17
3.2. Strateški okvir		19
3.3. Uvjeti osnivanja i ovlasti vijeća nacionalnih manjina		21
4. NALAZI ISTRAŽIVANJA		23
4.1. Zastupljenost žena u vijećima romske i drugih nacionalnih manjina u RH		23
4.2. Djelokrug rada i karakteristike Vijeća romske nacionalne manjine Sisačko-moslavačke županije i Grada Siska		24
4.3. Način izbora vijećnika i zastupljenost Romkinja		27
4.4. Učešće Romkinja u aktivnostima vijeća i usmjerenost rada vijeća na problematiku i položaj Romkinja		29
4.5. Prepreke za aktivnije sudjelovanje vijećnica u radu vijeća		33
5. ZAKLJUČAK		35
6. PREPORUKE		37
7. BIBLIOGRAFIJA		39
Prilog 1: Članovi vijeća		41
Prilog 2: Vijeća romske nacionalne manjine i udio Romkinja u vijeću		43
Prilog 3: Postotak zastupljenosti žena u vijećima talijanske, srpske i bošnjačke nacionalne manjine		45
Prilog 4: Popis intervjuiranih osoba i sudionica fokus grupe		47

1. UVOD

Nacionalnim manjinama u Republici Hrvatskoj (RH) osigurana su prava Ustavom i Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina. Jedno od prava nacionalnih manjina je pravo sudjelovanja u javnom životu i upravljanju u lokalnim poslovima, kroz osnivanje vijeća nacionalnih manjina. Pravo na osnivanje vijeća nacionalne manjine ima ona manjina koja na području lokalne odnosno regionalne samouprave čini minimalno 1,5% ukupne populacije i/ili broji 200 pripadnika nacionalne manjine u lokalnoj samoupravi, odnosno 500 pripadnika nacionalne manjine u regionalnoj samoupravi¹.

Prema dostupnim podacima, u Hrvatskoj je 2013. godine registrirano 18 romskih nacionalnih vijeća, 7 županijskih vijeća, 6 općinskih vijeća i 5 gradskih vijeća. U trećini romskih vijeća ne postoji zastupljenost Romkinja. Među tim vijećima nalazi se i romsko nacionalno vijeće Međimurske županije, jedino *županijsko* vijeće koje u svojem sastavu nema niti jednu ženu, iako upravo na području Međimurske županije obitava najveći broj pripadnika romske nacionalne manjine. Najveću zastupljenost žena ima Vijeće romske nacionalne manjine općine Darda, gdje zastupljenost žena iznosi 40%, a to je ujedno i postotak koji bi zadovoljio ravnopravnu zastupljenost spolova prema zakonu o ravnopravnosti spolova.

1 Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, III. Vijeća i predstavnici nacionalnih manjina u jedinicama samouprave; čl. 24, stavak 1; <http://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina>.

Budući da su vijeća romske nacionalne manjine najdostupniji forumi za angažiranje pripadnika romske zajednice, učešće Romkinja u njihovom radu istraživano je kao pokazatelj stupnja isključenosti Romkinja iz javne sfere. Zastupljenost žena u vijećima romske nacionalne manjine općina iznosi 9,43%; vijećima gradova 12%; a županija 15,43%. Prosječna zastupljenost žena u svim ovim romskim nacionalnim vijećima uzetim zajedno iznosi 13,53%. Vijeća romske nacionalne manjine broje ukupno 303 člana (vijeće romske nacionalne manjine općine Petrijanec sačinjeno je samo od 3 člana) od čega su 262 muškarca i 41 žena. Predsjedničku funkciju u vijećima romske nacionalne manjine obnašaju isključivo muškarci.²

Usporedbom podataka utvrđena je višestruko niža prosječna zastupljenost žena u vijećima romske nacionalne manjine nego u vijećima drugih nacionalnih manjina. Posebno zabrinjava činjenica da čak šest vijeća romske nacionalne manjine u svome sastavu nemaju niti jednu ženu³, dok takve slučajeve ne pronalazimo u vijećima drugih nacionalnih manjina⁴.

Ovo istraživanje se zasniva na studiji slučaja, a za provedbu terenskog istraživanja izabrana je Sisačko-moslavačka županija, odnosno **Vijeće romske nacionalne manjine Sisačko-moslavačke županije i Vijeće romske nacionalne manjine Grada Siska**. Zastupljenost Romkinja u romskom županijskom vijeću je prosječna za vijeća romske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj, dok je zastupljenost Romkinja u romskom gradskom vijeću nešto iznad prosjeka.

Romkinje često trpe dvostruku diskriminaciju: na nacionalnoj osnovi od većinskog stanovništva, te na rodnoj osnovi od romske zajednice.⁵ Romkinje imaju niži nivo obrazovanja i rjeđe stupaju u radni odnos u odnosu na Rome.⁶ Naime, prema dostupnim podacima svega 5,2% Romkinja završilo je srednju školu ili visoko obrazovanje.⁷ Što se tiče zapošljavanja, svega 7% žena stupa u

2 Moguće su minimalne pogreške, jer podaci o ženama u vijećima određeni su temeljem imena vijećnika/ca.

3 U Vijećima romske nacionalne manjine Međimurske županije, općine Pribislavec, općine Orehovica, općine Subotice, općine Petrijanec i Grada Čakovca žene uopće nisu zastupljene.

4 Zastupljenost žena u vijećima srpske nacionalne manjine je između 18,18% i 40%, u vijećima Talijanske nacionalne manjine kreće se između 36% i 66,67%, a u vijeću Bošnjačke nacionalne manjine kreće se između 32% i 40%.

5 Perić, Tatjana; Ljudska prava Romkinja u jugoistočnoj Europi, Journal for Politics, Gender, and Culture; Vol. 4 No.1/2, Summer/Winter 2005. U ovome dijelu se objašnjava dvostruka diskriminacija; http://www.academia.edu/3795383/At_the_crossroad_Human_rights_of_Romani_women_in_South_East_Europe.

6 Šikić-Mičanović, Lynete, Romkinje i uvjeti njihova života, Zagreb, 2005; i Baranović, Branislava, Istraživanje žena Romkinja Bolja Budućnost, Život Romkinja u Hrvatskoj s naglaskom na pristup obrazovanju, siječanj 2009.; http://www.ijf.hr/socijalna_uključenost/adminmax/files/lzvjestaj_ZivotiObrazRomkinja.pdf.

7 Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina: Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine; studeni, 2011. godina; Romkinje zapošljavanje i uključivanje u gospodarski život, str. 50; <http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/64.-16.pdf>.

radni odnos naprema 16% muškaraca.⁸ Međutim, Romkinjama kao skupini koja trpi dvostruku diskriminaciju ne posvećuje se dovoljna pažnja jer je većina mjera usmjerene ka rješavanju problema koje se odnose na zajednicu kao cjelinu.

Dva osnovna razloga nedovoljne zastupljenosti Romkinja unutar romskih vijeća i nedovoljne aktivnosti onih Romkinja koje su članice su: (a) patrijahalni sustav uz koji je vezano odrastanje Romkinja i (b) veoma nisko obrazovanje. Da bi došlo do poboljšanja, potrebno je nastaviti napore na polju obrazovanja i povećati kriterijume za nivo obrazovanja vijećnika (zahtevati pismenost), uvesti poticajne mjere za vijeća koja bi ispunjavala uvjete rodne zastupljenosti, kao i informisati Romkinje o ulozi vijeća i njihovom mogućem angažovanju.

8 Baranović, Branislava, Istraživanje žena Romkinja Bolja Budućnost, Život Romkinja u Hrvatskoj s naglaskom na pristup obrazovanju, siječanj 2009. str. 40; http://www.ijf.hr/socijalna_ukljucenost/adminmax/files/Izvjestaj_ZivotiObrazRomkinja.pdf.

2. METODOLOGIJA

Prije početka terenskog dela istraživanja, prikupljeni su dostupni podaci i analize o položaju romske zajednice u Republici Hrvatskoj i o relevantnom pravnom okviru. Analizirani dokumenti uključuju Ustav RH, Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina u RH, Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Zakon o ravnopravnosti spolova, Nacionalna strategija za uključivanje Roma za razdoblje od 2013. do 2020. godine, Akcijski plan za provedbu nacionalne strategije za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine, te ostali stručni radovi i izvješća koja su omogućila što bolji uvid u položaj Romkinja i romske zajednice u Hrvatskoj.

Istraživanje se zasniva na studiji slučaja, a za provedbu terenskog istraživanja izabrana je Sisačko-moslavačka županija. Na području Sisačko-moslavačke županije deluju Vijeće romske nacionalne manjine Sisačko-moslavačke županije i Vijeće romske nacionalne manjine Grada Siska. Zastupljenost Romkinja u romskom županijskom vijeću je prosječna za vijeća romske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj, dok je zastupljenost Romkinja u romskom gradskom vijeću nešto iznad prosjeka.

Istraživanje je provedeno na osnovu polu-strukturisanih intervjua i diskusija u fokus grupama. Svi intervjui imali su zastupljena pitanja vezana uz teme zastupljenosti Romkinja u vijećima romske nacionalne manjine, rada vijeća romske nacionalne manjine, položaj Romkinja u društvu i unutar romske zajednice, kao i preporuke za povećanje zastupljenosti i poboljšanja rada vijeća. Za dvije fokus grupe osigurana je raznolikost sudionica u smislu obrazovanja i starosti, radnog i bračni status, i prema užem području stanovanja (grad, romsko naselje).

Terensko istraživanje je provedeno tokom listopada i studenog mjeseca 2013. godine i uključilo je razgovore sa 26 osoba. Intervjuirano je devet muškarca i šest žena, a u fokus grupama su sudjelovale isključivo žene, njih 15. Kako bi osigurali podatke koji su od krucijalne važnosti za shvaćanje rada vijeća, rada Romkinja unutar vijeća, pogleda vijećnika na romsku problematiku, obavili smo intervjue sa predsjednicima oba vijeća, te sa po dva muška i dva ženska člana vijeća.

Iako je fokus istraživanja na Sisačko-moslavačkoj županiji, radi sagledavanja šire slike i uspoređenja drugačijih iskustava, obavljen je i manji broj intervjua sa predstavnicima romske zajednice oba pola van ovog teritorije. Radi usporedbe, intervjuirali smo predsjednika Vijeća romske nacionalne manjine općine Darda, koje ima najveći postotak zastupljenosti Romkinja u RH, a u cilju dobivanja najšire slike vezanu uz problematiku Romkinja i rada vijeća romske nacionalne manjine, i saborskog zastupnika koji zastupa romsku nacionalnu manjinu u RH. Radi identifikacije specifičnih problema romske zajednice sa područja Sisačko-moslavačke županije, intervjuirane su također dvije predsjednice romskih udruga, kao i dugogodišnji romski aktivista i predsjednik romske humanitarne udruge „Nova Sreća“.⁹

Ukupan broj intervjuiranih osoba sa područja ove županije je 22, što predstavlja 1,50% registriranih Roma na ovom području, odnosno 4,78% od broja registriranih birača romske nacionalnosti.¹⁰ Romska populacija je mlada, a istraživanje se fokusira na one članove koji imaju pravo glasa (18 godina i više). Postotak od približno 5% ispitanih članova ciljane grupe može se smatrati reprezentativnim sa stanovišta zvanične evidencije. Prema oficijelnoj evidenciji, Sisačko-moslavačka županije je četvrta županija u RH po brojnosti Roma: broji 1.463 pripadnika romske nacionalne manjine od kojih 648 žive u Sisku i čine 1,36% ukupne populacije grada Siska.¹¹ Najveći broj Roma, njih 1.700, nastanjeni su u segregiranom naselju Capraška poljana koje se nalazi na teritoriju grada Siska.¹² Navedeni broj ne odgovara podacima zvanične statistike iz razloga što se mnogi Romi ne izjašnjavaju Romima u popisima stanovništva.

Ovaj rad istražuje izrazito malu vidljivost Romkinja u javnom životu. Stupanj isključenosti Romkinja iz javne sfere istraživan je preko njihovog učešća u vijećima romske nacionalne manjine, kao naj dostupnijih foruma za angažiranje

9 Potpuna lista intervjuiranih, sa datumima i lokacijama, nalazi se u prilogu. Jedna intervjuisana osoba, kao i jedna ispitanica fokus grupe nisu željele da im se ime objavi u radu.

10 Postotak od 1,5% izračun je na temelju podataka iz popisa stanovništva, stanova i kućanstva RH iz 2011. godine. Postotak od 4,78% izračunat je prema informaciji o broju registriranih birača navedenoj u odluci Županijskog izbornog povjerenstva Sisačko moslavačke županije, klasa: 013-01/11-01/02; urbroj: 2167-01-01/01-11-184; Sisak, 11 srpnja 2011.

11 Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godina: Popis stanovništva prema narodnosti i gradovima/kućanstvima-excel tablica.

12 Intervju sa predsjednikom Vijeća romske nacionalne manjine Sisačko-moslavačke županije. Broj Roma koji žive u naselju je oko 1.700. Broj ne odgovara podacima iz popisa stanovništva jer se mnogi Romi ne izjašnjavaju tako prilikom popisivanja.

pripadnika romske zajednice. Kako bi se sagledala rodna dimenzija vijeća romske nacionalne manjine, prikupljeni su i prikazani podaci o zastupljenosti Romkinja u ovim vijećima i njihovim odborima, a zatim se kvalitativnim istraživanjem na području jedne županije sagledavao stupanj aktivnosti Romkinja u ovim vijećima, razlozi (ne)dovoljne zastupljenosti Romkinja u vijećima romske nacionalne manjine i njihovim odborima, te svjesnost „romskih lidera“, romske zajednice i samih žena o Romkinjama kao posebno ugroženoj skupini unutar Romske zajednice u Hrvatskoj. Drugi cilj ovoga istraživanja je izrada preporuka čija bi implementacija dovela do popravljivanja rodne zastupljenosti unutar vijeća romske nacionalne manjine.

3. PRAVNI I STRATEŠKI OKVIR

3.1. Ustav i zakoni iz oblasti prava nacionalnih manjina i rodne ravnopravnosti

Ustav RH u svojim izvorišnim odredbama definirao je Hrvatsku državu kao nacionalnu državu hrvatskog naroda i državu pripadnika nacionalnih manjina: Srba, Čeha, Slovaka, Talijana, Mađara, Židova, Nijemaca, Austrijanaca, Ukrajinaca, Rusina, Bošnjaka, Slovenaca, Crnogoraca, Makedonaca, Rusa, Bugara, Poljaka, Roma, Rumunja, Turaka, Vlaha, Albanaca i drugih koji su njeni državljani, kojima se jamči ravnopravnost s građanima hrvatske narodnosti i ostvarivanje nacionalnih prava u skladu s demokratskim normama OUN-a (organizacija ujedinjenih naroda) i zemalja slobodnoga svijeta.¹³ Nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, kao i neke druge vrednote, ustanovljene su kao najviše vrednote ustavnog poretka RH i temelj za tumačenje Ustava.¹⁴ Ustav RH garantira prava i slobode svakome unutar njezinih granica bez obzira na spol i naciju kojoj

13 Ustav RH, pročišćeni tekst, izvorišne osnove; <http://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>.

14 Ustav RH, pročišćeni tekst, temeljne odredbe, čl 3, <http://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>.

pripada.¹⁵ Ustavom RH zagaranirano je posebno pravo nacionalnih manjina da biraju svoje zastupnike u Hrvatski sabor.¹⁶

Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina definirana su njihova prava. Garantiraju se prava na odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu kojim se služe, sa- moorganiziranje i udruživanje radi ostvarenja zajedničkih interesa, sudjelovanje u predstavničkim tijelima na državnoj i lokalnoj razini, te u upravnim i pravosud- nim tijelima, sudjelovanje pripadnika nacionalnih manjina u javnom životu i up- ravljanju lokalnim poslovima putem vijeća i predstavnika nacionalnih manjina.¹⁷

Zakonom o ravnopravnosti spolova, donesenim 15. srpnja 2008. godine pravno regulirana je njihova ravnopravnost. Ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci zastupljeni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jed- nak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata. Istim zakonom zabranjuje se diskriminacija na temelju bračnog i obiteljskog statusa, te će se diskriminacijom smatrati nepovoljnije postupanje prema ženama na osnovi trudnoće i materinstva.

Zakon nalaže provođenje posebnih mjera u slučajevima kada je jedan spol podzastupljen u tijelima zakonodavne, izvršne ili sudbene vlasti, a sve u cilju postizanja njegove dovoljne zastupljenosti. Zakonom je regulirana stopa od 40%, a svaka rodna zastupljenost ispod naveden stope će se smatrati nedo- voljnom zastupljenosti toga roda. Iako u ovom zakonu nije izričito navedeno da se odnosi na vijeća nacionalnih manjina, on svakako može biti primijenjen i na ova tijela, pogotovo u dijelu u kojem opisuje potrebu za implementacijom mjera u slučajevima nedovoljnoj zastupljenosti pojedinog roda.

15 Ustav RH, pročišćeni tekst, zaštita ljudskih prava i temeljni sloboda; zajedničke odredbe, čl. 14, <http://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>.

16 Ustav RH, pročišćeni tekst, zaštita ljudskih prava i temeljni sloboda; zajedničke odredbe, čl. 15, <http://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>.

17 Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, temeljne odredbe, čl. 7, <http://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina>.

3.2. Strateški okvir

Vlada RH prepoznala je romsku nacionalnu manjinu kao posebno ranjivom, budući da njen položaj karakterizira višestruka isključenost u pogledu obrazovanja, stanovanja, zdravstvene zaštite zapošljavanja i gospodarskog uključivanja. Radi poboljšanja položaja Roma donesena je Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine (u daljnjem tekstu Strategija),¹⁸ a zatim i Akcijski plan za provođenje Strategije.¹⁹ Ova dva dokumenta propisuju mjere kojima se romskoj zajednici garantiraju dodatna prava, uz prava koja su definirana Ustavom i Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina. RH osigurala je dodatna sredstva za provođenje afirmativnih mjera, a koje su Strategijom predviđene u oblastima obrazovanja, zapošljavanja i uključivanja u gospodarski život, zdravstvene zaštite, socijalne skrbi, prostornog uređenja, stanovanja i zaštite okoliša, uključivanja u društveni i kulturni život, statusnim pitanjima, suzbijanju diskriminacije i pomoći u ostvarivanju prava za romsku nacionalnu manjinu.

Romski civilni sektor naočigled prilično je razvijen te broji preko dvije stotine romskih udruga.²⁰ U romskom civilnom sektoru postoje udruge koje se bave položajem Romkinja u RH, kao što su, na primjer, Udruga žena Romkinja u Hrvatskoj „Bolja Budućnost“, Romkinja za Romkinju, Udruga za bolji život Romkinja „Traipe“, Udruga žena Romkinja „Kašmir“ i dr.

Romkinje su prepoznate kao skupina koja se nalazi u posebno teškoj situaciji unutar romske zajednice, koja se opisuje kao izrazito patrijahalna zajednica.²¹ Nepovoljan položaj Romkinja prepoznati je od strane svih zemalja u regiji.²² Na regionalnoj konferenciji „Romkinje u Dekadi“ u cilju njihove afirmacije predloženo je da sve zemlje članice „Dekade“ osiguraju uvođenje rodne dimenzije u nacionalne strateške dokumente, uključe Romkinje u kreiranje i realiziranje strateških dokumenata i uspostavljanje uvjeta za ravnopravno političko sudjelovanje Romkinja.

18 Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina: Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine; studeni, 2011. godina; <http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/64.-16.pdf>.

19 Vlada RH: Akcijski plan za provedbu Nacionalne strategije za uključivanje Roma, za razdoblje 2013. do 2020. godine, travanj 2013; http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_hr_strategy_annex_hr.pdf.

20 Registar udruga Republike Hrvatske; <http://www.applprava.hr/RegistarUdruga/login>. Preko dvije stotine Udruga u svome nazivu sadrže riječi poput Rom, Romkinja, romsko, romske, romski i sl.

21 Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina: Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine; studeni, 2011. godina; <http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/64.-16.pdf>; Baranović, Branislava, Istraživanje žena Romkinja Bolja Budućnost: Život Romkinja u Hrvatskoj s naglaskom na pristup obrazovanju, siječanj 2009. http://www.ijf.hr/socijalna_ukljucenost/adminmax/files/lzvjestaj_ZivotiObrazRomkinja.pdf

22 Regionalna konferencija „Romkinje u Dekadi“, održana 13. i 14. svibnja 2010., uz sudjelovanje 80 sudionika iz Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Mađarske http://www.romskosrce.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=97:zavrena-regionalna-konferencija-romkinje-u-dekadi&catid=43:projekti.

Romkinje često trpe dvostruku diskriminaciju: na nacionalnoj osnovi od većinskog stanovništva, te na rodnoj osnovi od romske zajednice.²³ Romkinje imaju niži nivo obrazovanja i rjeđe stupaju u radni odnos u odnosu na Rome.²⁴ Naime, prema dostupnim podacima svega 5,2% Romkinja završilo je srednju školu ili visoko obrazovanje.²⁵ Što se tiče zapošljavanja, svega 7% žena stupa u radni odnos naprema 16% muškaraca.²⁶ Međutim, Romkinjama kao skupini koja trpi dvostruku diskriminaciju ne posvećuje se dovoljna pažnja jer je većina mjera usmjerene ka rješavanju problema koje se odnose na zajednicu kao cjelinu.

Akcijskim planom za provođenje Strategije za uključivanje Roma u Republici Hrvatskoj, za razdoblje od 2013. do 2020. godine, postoje samo tri mjere koje su usmjerene direktno na Romkinje. Prva mjera je usmjerena na kreiranje i provođenje radionice o aktivnom traženju posla namijenjene Romkinjama.²⁷ Druga mjera predviđa educiranje i poticanje Romkinja na uključivanje programa ženskog poduzetništva i ostale programe resornih tijela namijenjenih ženama.²⁸ Treća mjera je provođenje programa i projekata usmjerenih na organiziranje specijalističkih liječničkih pregleda za Romkinje, a uključuje i osiguranje prijave za te svrhe.²⁹

U sklopu Akcijskog plana postoji niz mjera koje u svojem opisu stavljaju fokus na žene, ali nisu namijenjene isključivo ženama. Sa obzirom na probleme sa kojima se suočavaju Romkinje, navedene tri mjere usmjerene direktno na Romkinje nikako ne mogu biti dovoljne za poboljšanje njihove situacije. Problemi Romkinja često nisu vidljivi većinskoj zajednici, a nisu niti prepoznati unutar romske zajednice. Romkinje u najvećem broju žive u isključenim romskim naseljima, a svega 3,54% Romkinja je provelo prosječan broj godina u obrazovanju. Ovo su,

23 Perić, Tatjana; Ljudska prava Romkinja u jugoistočnoj Europi, Journal for Politics, Gender, and Culture, Vol. 4 No.1/2, Summer/Winter 2005 objašnjava dvostruku diskriminaciju; http://www.academia.edu/37953883/At_the_crossroad_Human_rights_of_Romani_women_in_South_East_Europe

24 Šikić-Mičanović, Lynete, Romkinje i uvjeti njihova života, Zagreb, 2005; i Baranović, Branislava, Istraživanje žena Romkinja Bolja Budućnost, Život Romkinja u Hrvatskoj s naglaskom na pristup obrazovanju, siječanj 2009.; http://www.ijf.hr/socijalna_ukljucenost/adminmax/files/lzvjestaj_ZivotiObrazRomkinja.pdf

25 Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina: Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine; studeni, 2011. godina; Romkinje zapošljavanje i uključivanje u gospodarski život, str. 50; <http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/64.-16.pdf>

26 Baranović, Branislava, Istraživanje žena Romkinja Bolja Budućnost, Život Romkinja u Hrvatskoj s naglaskom na pristup obrazovanju, siječanj 2009. str. 40; http://www.ijf.hr/socijalna_ukljucenost/adminmax/files/lzvjestaj_ZivotiObrazRomkinja.pdf

27 Vlada RH: Akcijski plan za provedbu nacionalne strategije za uključivanje Roma, za razdoblje 2013. do 2020. godine; Travanj 2013; str. 26; http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_hr_strategy_annex_hr.pdf

28 Vlada RH: Akcijski plan za provedbu nacionalne strategije za uključivanje Roma, za razdoblje 2013. do 2020. godine; Travanj 2013; str. 26 I 27; http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_hr_strategy_annex_hr.pdf

29 Vlada RH: Akcijski plan za provedbu nacionalne strategije za uključivanje Roma, za razdoblje 2013. do 2020. godine; Travanj 2013; str. 42; http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_hr_strategy_annex_hr.pdf

uz rano roditeljstvo (na uzrastu od 15-18 godina), glavni razlozi koji dovode do isključenosti Romkinja u javnom, društvenom i političkom životu.³⁰

3.3. Uvjeti osnivanja i ovlasti vijeća nacionalnih manjina

Pripadnici nacionalne manjine osnivaju vijeća kako bi sudjelovali u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima.³¹ Pravo na osnivanje vijeća nacionalne manjine ima ona manjina koja na području lokalne odnosno regionalne samouprave čini minimalno 1,5% ukupne populacije dotične lokalne odnosno regionalne samouprave, i/ili broji 200 pripadnika nacionalne manjine u lokalnoj samoupravi, odnosno 500 pripadnika nacionalne manjine u regionalnoj samoupravi. Vijeće nacionalne manjine općine čine 10 članova, grada 15 članova i županije 25 članova.³² Vijeće nacionalne manjine je neprofitna pravna osoba.³³ Vijeća nacionalnih manjina u jedinici samouprave imaju pravo:

- Predlagati tijelima jedinice samouprave mjere za unaprjeđivanje položaja nacionalne manjine u državi ili na nekom njenom području, uključujući davanje prijedloga općih akata kojima se uređuju pitanja od značaja za nacionalnu manjinu tijelima koja ih donose;
- Isticati kandidate za dužnosti u tijelima državne uprave i tijelima jedinice samouprave;
- Biti obaviješteni o svakom pitanju o kome će raspravljati radna tijela predstavničkog tijela jedinice samouprave, a tiče se položaja nacionalne manjine;
- Davati mišljenje i prijedloge na programe radijskih i televizijskih postaja na lokalnoj i regionalnoj razini namijenjene nacionalnim manjinama ili na programe koje se odnose na manjinska pitanja.³⁴

30 Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina: Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine; studeni, 2011. Godina. Položaj Romkinja i nejednakost unutar Romske zajednice opisana je u Strategiji po područjima (zdravstvo, zapošljavanje, obrazovanje i sl.)

31 Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, vijeća i predstavnici nacionalnih manjina u jedinicama lokalne samouprave, čl.23, <http://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina>

32 Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, vijeća i predstavnici nacionalnih manjina u jedinicama lokalne samouprave, čl.24, <http://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina>

33 Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, vijeća i predstavnici nacionalnih manjina u jedinicama lokalne samouprave, čl.25, <http://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina>

34 Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, vijeća i predstavnici nacionalnih manjina u jedinicama lokalne samouprave, čl.31, <http://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina>.

Vijećima romske nacionalne manjine Sisačko-moslavačke županije i Grada Siska nemoguće je ostvariti neka od navedenih prava zbog nedovoljne zastupljenosti romske populacije. Da bi zastupljenost bila zagarantirana u tijelima županije i/ili grada prema nacionalnoj pripadnosti, broj pripadnika te manjine mora sačinjavati minimalno 5% odnosno 15% ukupne populacije.³⁵ U RH ne postoje televizijske i radijske kuće koje su u vlasništvu romske manjine ili na čiji rad može utjecati ista, nego su nacionalne manjine zastupljene na nacionalnoj televiziji samo putem emisije „PRIZMA“ i „Manjinski mozaik“. Županijsko i Gradsko vijeće romske zajednice tako su u mogućnosti koristiti dva od navedena četiri temeljna prava vijeća.

Kandidate za članove vijeća nacionalnih manjina mogu predlagati udruge nacionalnih manjina ili najmanje dvadeset pripadnika nacionalne manjine s područja općine, odnosno 30 s područja grada i 50 s područja županije.³⁶ Članovi vijeća nacionalnih manjina biraju se neposredno tajnim glasanjem, za razdoblje od 4 godine. Predsjednika vijeća nacionalnih manjina tajnim glasanjem biraju izabrani članovi dotičnog vijeća. Članovi vijeća nacionalne manjine svoje dužnosti obavljaju, u pravilu, na dragovoljnoj osnovi i s pažnjom dobrog gospodara. Međutim, članovi vijeća iz sredstava vijeća mogu primati samo naknadu troškova koje su imali u obavljanju poslova za vijeće i nagradu, za mjesečno ili neko drugo razdoblje, ako to odobri ministar za opću upravu. Visina nagrade je također u nadležnosti ministra za opću upravu.³⁷ Jedinice samouprave dužne su osigurati sredstva za rad i administrativne poslove vijeća, a mogu osigurati sredstva i za druge aktivnosti vijeća.

35 Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, vijeća i predstavnici nacionalnih manjina u jedinicama lokalne samouprave, čl.20, <http://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina>.

36 Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, vijeća i predstavnici nacionalnih manjina u jedinicama lokalne samouprave, čl.24, <http://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina>.

37 Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, vijeća i predstavnici nacionalnih manjina u jedinicama lokalne samouprave, čl.24, 26 i 30, <http://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina>.

4. NALAZI ISTRAŽIVANJA

4.1. Zastupljenost žena u vijećima romske i drugih nacionalnih manjina u RH

U Strategiji za uključivanje Roma za razdoblje od 2013. do 2020. godine, sudjelovanje Romkinja u savjetodavnim tijelima prepoznato je kao pozitivan primjer političke participacije Romkinja, čak se navodi da su Romkinje podjednako zastupljene u tijelima.³⁸ Kako ovo istraživanje pokazuje, to nije točno budući da je vidljiv rodni disbalans u vijećima romske nacionalne manjine. Prema dostupnim podacima, trenutno je registrirano 18 romskih nacionalnih vijeća: 7 županijskih vijeća, 6 općinskih vijeća i 5 gradskih vijeća. U trećini romskih vijeća ne postoji zastupljenost Romkinja. Među tim vijećima nalazi se i romsko nacionalno vijeće Međimurske županije, jedino županijsko vijeće koje u svojem sastavu nema niti jednu ženu, iako upravo na području Međimurske županije obitava najveći broj pripadnika romske nacionalne manjine. Vijeće romske nacionalne manjine koje ima najveću zastupljenost žena je Vijeće romske nacionalne manjine općine Darda, gdje zastupljenost žena iznosi 40%, a to je ujedno i postotak koji bi zadovoljio ravnopravnu zastupljenost spolova prema zakonu o ravnopravnosti spolova.

38 Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina: Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine; studeni, 2011. godina; Romkinje i politička participacija, str. 88; <http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/64.-16.pdf>.

Zastupljenost žena u vijećima romske nacionalne manjine općina iznosi 9,43%; vijećima gradova 12%; a županija 15,43%. Prosječna zastupljenost žena u svim ovim romskim nacionalnim vijećima u Republici Hrvatskoj uzetim zajedno iznosi 13,53%. Vijeća romske nacionalne manjine broje ukupno 303 člana (vijeće romske nacionalne manjine općine Petrijanec sačinjeno je samo od 3 člana) od čega su 262 muškarca i 41 žena. Predsjedničku funkciju u vijećima romske nacionalne manjine obnašaju isključivo muškarci.³⁹

Za usporedbu vijeća romske nacionalne manjine sa vijećima drugih nacionalnih manjina metodom slučajnog odabira, odabrali smo 8 vijeća srpske nacionalne manjine, 7 vijeća talijanske nacionalne manjine i 6 vijeća bošnjačke nacionalne manjine. Najmanja zastupljenost žena iznosi 18,18% u Vijeću srpske nacionalne manjine grada Varaždina, a najveća zastupljenost žena iznosi 60%, u Vijeću talijanske nacionalne manjine grada Poreča. Prosječna zastupljenost žena u vijećima srpske nacionalne manjine iznosi 29,61%, u vijećima bošnjačke nacionalne manjine iznosi 35,65%, a u vijećima talijanske nacionalne manjine iznosi 53,04%.

Usporedbom podataka utvrđena je višestruko niža prosječna zastupljenost žena u vijećima romske nacionalne manjine nego u vijećima drugih nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. Posebno zabrinjava činjenica da čak šest vijeća romske nacionalne manjine u svome sastavu nemaju niti jednu ženu, dok takve slučajeve ne pronalazimo u vijećima drugih nacionalnih manjina.

4.2. Djelokrug rada i karakteristike Vijeća romske nacionalne manjine Sisačko-moslavačke županije i Grada Siska

U vrijeme posljednjih izbora za predstavnička tijela jedinica lokalne i regionalne samouprave, održanih dana 10. 07. 2011. godine, Sisačko-moslavačka županija imala je registrirano 460 birača romske nacionalne manjine od kojih su svoje glasačko pravo iskoristili njih 224.⁴⁰ U isto vrijeme Grad Sisak imao je 283 birača pripadnika romske nacionalne manjine, a njih 188 iskoristilo je svoje pravo glasa. Dana 11. 07. 2011. godine Gradsko i Županijsko izborno povjerenstvo objavili su rezultate izbore za članove vijeća romske nacionalne manjine Grada Siska i Sisačko-moslavačke županije.⁴¹ Vijeće romske nacionalne manjine Sisačko-moslavačke županije (u daljem tekstu: Županijsko vijeće) na prvoj sjednici Županijskog vijeća, tajnim glasanjem izabranih vijećnika, za predsjednika Županijskog vijeća na treći mandat izabran je Stanoje Nikolić. Od ukupno

39 Moguće su minimalne pogreške, jer podaci o ženama u vijećima određeni su temeljem imena vijećnika/ca.

40 Odluka Županijskog izbornog povjerenstva Sisačko moslavačke županije, klasa: 013-01/11-01/02; urbroj: 2167-01-01/01-11-184; Sisak, 11 srpnja 2011.

41 Popis članova Županijskog i Gradskog vijeća nalazi se u prilogu 1.

25 članova Županijskog vijeća njih četiri su žene, odnosno zastupljenost žena u Županijskom vijeću iznosi 16%.

Vijeće romske nacionalne manjine Grada Siska (u daljem tekstu: Gradsko vijeće) na prvoj sjednici Gradskog vijeća tajnim glasanjem vijećnika za predsjednika Gradskog vijeća izabralo je Dragoljuba Nikolića.⁴² Od ukupno 15 članova vijeća njih tri su žene, odnosno zastupljenost žena u Gradskom vijeću iznosi 20%. Svi članovi oba vijeća dolaze iz naselja Capraških poljana i međusobno su povezani rodbinskim vezama.⁴³ Pet osoba obnašaju funkciju vijećnika u oba vijeća.⁴⁴

Kako je romska populacija u Capraškim poljanama toliko velika (oko 1.700 stanovnika), a zajednica kompaktna, ona osigurava pobjedu kandidatima koji dolaze iz Capraškim poljana. Županijsko vijeće se tako u sva tri saziva sastoji isključivo od vijećnika koji žive u naselju Capraška poljana.⁴⁵ S obzirom na ovu činjenicu i sam rad vijeća je u najvećem dijelu usmjeren na žitelje Capraških poljana i samo naselje.⁴⁶ Vijećnici, a posebice predsjednici vijeća, najčešće prepoznaju probleme unutar svojeg mikro okruženja, a sukladno sa time i njihov rad je usmjeren prema rješavanju detektiranih problema. Uslijed ovakve situacije dolazi do smanjenja fokusa rada vijeća odnosno vodećih osoba Županijskog i Gradskog vijeća na probleme izvan mikro lokacije vijećnika. Sukladno sa time rad vijeća je prepoznat u asfaltiranju dijela naselja, uvođenju električne energije u naselje i osiguranje financiranja legalizacije dijela naselja.

Capraška poljana je segregirano romsko naselje koje administrativno spada pod Grad Sisak, a nalazi se na njegovom južnom dijelu u industrijskoj zoni. Capraška poljana nije legalizirano naselje, ali nedavno je počeo postupak legalizacije jednog dijela naselja. Vlada RH omogućila je vlasnicima nelegalnih objekata da pokrenu postupak legalizacije istih, do 30. 06. 2013. godine. Neki vlasnici objekata u naselju su pokrenuli postupak legalizacije, a neki nisu na vrijeme pokrenuli postupak. Stanovnicima naselja nije dostupan javni prijevoz, ali osiguran je prijevoz školaraca. Naselje je nedavno dobilo električnu energije koje je popravilo životne uvjete svih stanovnika. Stanovnici naselja u najvećoj obujmu žive u kućama sagrađenih od cigle. Stanovnici Capraških poljana su većinom pripadnici romske nacionalne manjine i pravoslavne su vjeroispovijesti. Spadaju u podskupinu romske nacionalne manjine pod nazivom „Romi Bajaši“. Romi Bajaši čine većinu romske populacije na području Sisačko-moslavačke županije i Grada

42 Dragoljuba Nikoliću ovo je prvi mandat u kojem obnaša funkciju predsjednika Vijeća.

43 Na primjer: Stanoje Nikolić i Dragoljub Nikolić su šogori, Dragoljub Nikolić je suprug od Tatjane Nikolić, Tatjana Nikolić je sestra od Stanoje Nikolića, Danijel Nikolić je nećak od Tatjane Nikolić, a sin od Mire i Stanoje Nikolića, itd.

44 Pet osoba su: Dragoljub Nikolić, Stanoje Nikolić, Vid Nikolić, Drago Nikolić i Željko Mitrović.

45 Informacije dobivene od predsjednika Županijskog vijeća i Gradskog vijeća.

46 Temeljem intervjua obavljenim sa vijećnicima dobili smo informacije da su provedeni projekti i planirani projekti usmjereni na žitelj Capraških poljana ili na samo naselje Capraških poljana. Fokus rada vijeća na naselje primijetile su i ispitanice fokus grupa.

Siska.⁴⁷ Romi Bajaši se razlikuju od većine drugih Roma sa područja Sisačkomoslavačke županije po vjeroispovijesti i jeziku. Oni govore tzv. bajaškim jezikom dok većina drugih Roma sa toga područja govori romskim jezikom. Romi Bajaši su većinom pravoslavne vjeroispovijesti, dok je većina drugih Roma na ovoj teritoriji muslimanske vjere.

Člankom 28. Ustavnog zakonom o pravima nacionalnih manjina daje se mogućnost financiranja aktivnosti vijeća, opisanih u njihovim programima. Ovime zakonom nije specifično zabranjeno, ali niti dozvoljeno vijećima da provode projekte. Osim toga nije postavljena obveza osiguranja sredstava vezana za provođenje aktivnosti. S obzirom na ovaj članak i već naveden članak 31. istog zakona dolazi do različitih mišljenja ispitanika vezana uz fokus rada i pravo obavljanja određenih poslova vijeća. Jedno viđenje je da je obveza vijeća da služi kao informativni centar koji bi obavještavao Rome o svome radu i pomagao Romima u ostvarenju njihovih prava.⁴⁸ Saborski zastupnik Veljko Kajtazi smatra da rad vijeća romskih nacionalnih manjina mora biti fokusiran na funkcije određene člankom 31 Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, ali isto tako smatra da je vijeće treba provoditi projekte. Predsjednik Gradskog vijeća navodi kao najveći uspjeh rada vijeća osiguranje sredstava za provođenje legalizacije dijela romskog naselja Capraška poljana, a istovremeno predsjednik Županijskog vijeća tvrdi da vijeća ne mogu provoditi projekte. Mišljenje druge fokus grupe je da romska nacionalna vijeća nemaju veliki krug djelovanja. Predsjednik romske humanitarne udruge „Nova sreća“ smatra da je rad vijeća izrazito važan jer utječu na stvaranje politika na lokalnom/regionalnom nivou. Različita mišljenja o radu vijeća često su produkt neujednačene prakse i neujednačenih odnosa između lokalne/regionalne vlasti i vijeća nacionalnih manjina.

Predviđeno je da Vijeća nacionalnih manjina, kako bi poboljšali efikasnost svojeg rada, osnivaju odbore unutar vijeća. Gradsko vijeće nema niti jedan odbor, što njegov predsjednik objašnjava ograničenim sredstvima.⁴⁹ Županijsko vijeće ima osnovana dva odbora (u prijašnjim sazivima su imali pet odbora) koja se bave plesom i nošnjom.⁵⁰

Opstruirajući faktor rada oba vijeća je i nedostatak prostora za rad. Mišljenje ispitanika je da lokalna/regionalna samouprava mora osigurati prostor za rad vijeća.⁵¹ Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina u čl. 28 obvezuje samou-

47 Intervju sa predsjednikom Županijskog vijeća i Gradskog vijeća i predsjednikom romske humanitarne udruge „Nova sreća“.

48 Fokus grupa I. Slično mišljenje ima i visoko obrazovana Romkinja i dugogodišnja aktivistkinja. Romka aktivistica od vijeća romskih nacionalnih manjina očekuje i rad na provođenju projekta predviđenih svojim programima.

49 Intervju sa predsjednikom Gradskog vijeća Dragoljubom Nikolićem, Sisak, 27. 10. 2013.

50 Intervju sa predsjednikom Županijskog vijeća Stanojem Nikolićem, Sisak, 20. 10. 2013.

51 Obvezu lokalne/regionalne samouprave osiguranja prostora za rad vijeća nacionalnih manjina prepoznali su svi ispitanici kojima je takvo pitanje postavljeno (saborski zastupnik, Adaleta Stanzer, svi ispitanici fokus grupe 1, predsjednici oba vijeća, predsjednik vijeća općine Darda).

pravu da osiguraju sredstva za rad vijeća uključujući i sredstva za obavljanje administrativnih poslova, ali iz ovakve formulacije nije u potpunosti jasno da li se pod radom Vijeća može smatrati prostor u kojem bi Vijeće trebalo djelovati. U RH Vijeće romske nacionalne manjine Grada Zagreba ima ured za rad osiguran od Grada Zagreba. Ostala vijeća romske nacionalne manjine nemaju osiguran prostor.

U slučaju istraživanog Županijskog vijeća, samouprava priznaje režijske troškove privatnog stambenog prostora predsjednika vijeća, budući da on koristi svoj stambeni prostor kao salu za sastanke te druge poslove vezane uz rad Vijeća.⁵² Ovakvim modelom nadoknađuju se realni troškovi predsjednika vijeća, ali gubi se kvaliteta i javnost rada vijeća. Takav situacija nije zadovoljavajuća zajednici koja se nalazi izvan Capraških poljana, jer im onemogućuje korištenje institucije koja bi im trebala pružiti podršku u sudjelovanju u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima.⁵³ Model Županijskog vijeća ima loše utjecaje i na sam rad vijeća, jer dovodi u pitanje redovitost sastanka vijećnika i jednako sudjelovanje u radu. Postoji nemogućnost vijećnika da koriste resurse vijeća za svoj rad jednako kao i predsjednik vijeća. Gotovo je nezamislivo da jedan vijećnik uđe u privatnu kuću predsjednika Županijskog vijeća i koristi resurse (kompjuter, internet i sl.) u svrhu obavljanja posla vijećnika. Nepostojanje ureda dovodi do smanjenje komunikacije između zajednice i vijećnika, nepovoljno djeluje na kvalitetan rad vijeća, dovodi u pitanje reprezentativnost vijeća te kvalitetu i pravilnost rada vijeća. Bez prostora teško se mogu sazivati redoviti sastanci vijećnika, zaprimanje stranaka i održavanje sastanaka sa predstavnicima lokalne i regionalne vlasti.

4.3. Način izbora vijećnika i zastupljenost Romkinja

Kandidati za vijeće romske nacionalne manjine moraju udovoljiti kriterijima: svaki kandidat mora biti deklariran kao pripadnik romske nacionalne manjine, mora imati prijavljeno prebivalište na području vijeća za koje se kandidira i mora biti državljanin RH.⁵⁴ Osim toga, romski lideri iz naselja (predsjednici Županijskog i Gradskog vijeća) u dogovoru sa žiteljima naselja, a radi povećanja obrazovne strukture u vijećima, uspostavili su neformalne uvjete za kandidata: za kandidata Županijskog vijeća završena osnovna škola, a uvjet za kandidata Gradskog vijeća bila je pismenost. Uvjeti koje su osmislili su veoma niski, i u slučaju Županijskog vijeća nisu niti ispunjeni. Međutim, dogovorene uvjete za kandidata Županijskog vijeća bilo bi teško ispuniti romskoj nacionalnoj manjini iz Capraških poljana, a posebice Romkinjama iz navedenog naselja.

52 Intervju sa predsjednikom Županijskog vijeća.

53 Zaključci fokus grupe I i II.

54 Intervju: predsjednik Gradskog vijeća.

Kandidat na izbore izlazi samostalno, te se bira pojedinačno od strane romskog glasačkog tijela sa toga područja. U praksi, način na koji su Romkinje izabrane na funkciju vijećnika u vijećima koja su predmet ovog istraživanja je legitiman ali istovremeno je u izvjesnoj mjeri etički problematičan. Naime, postoji neformalan dogovor između žitelji naselja Capraške Poljane vezan uz glasanje za vijećnike Gradskog i Županijskog vijeća. Dogovor se realizira u dvije faze. U prvoj fazi, međusobnim dogovorom izabiru se kandidati za vijeća, odnosno sastavlja se neformalna lista kandidata. U drugoj fazi svaka osoba sa pravom glasa iz Capraških poljana, izlazi na izbore i svoj glas daje svim kandidatima sa neformalne liste bez obzira na njihovu kompetenciju.⁵⁵ Temeljem takvog dogovora sve vijećnice su izabrane na funkciju vijećnika. Prihvaćenje kandidature ovisi o njima samima, a ponekad i o njihovim supruzima.⁵⁶

Kako je već napomenuto, sve vijećnice kao i svi vijećnici oba vijeća dolaze iz Capraških poljana. Specifičnost oba vijeća je rodbinski odnosi sa jednim ili više članova vijeća. Supruge oba intervjuirana vijećnika su članovi vijeća u kojem su oni predsjednici,⁵⁷ i stavljene su na liste odlukom njihovih supruge. U slučaju supruge predsjednika Županijskog vijeća, utvrđena je potpuna dezinformiranost o terminu kada je postala vijećnica i koliko dugo obnaša navedenu funkciju.⁵⁸

Postotak žena unutar Županijskog vijeća iznosi 16%, što je približno prosjeku svih županijskih vijeća romske nacionalne manjine (više za 0,57 postotnih poena u odnosu na prosjek), te za 2,47 postotnih poena više u odnosu na prosjek svih vijeća (županijska, gradska i općinska) romske nacionalne manjine u RH zbirno. Međutim, vidljivo je da je postotak žena unutar Vijeća manji od onoga što bi se moglo smatrati poželjnim u smislu Zakona o ravnopravnosti spolova (40%).

Gradsko vijeće ima 15 vijećnika od kojih su tri žene te je postotak zastupljenosti žena u Vijeću 20%. U odnosu na druga vijeća romske nacionalne manjine gradova, Gradsko vijeće ima najvišu zastupljenost koja je izjednačena sa Vijećem romske nacionalne manjine Grada Rijeke.

*Od svih vijećnica u oba vijeća samo jedna vijećnica koja obnaša funkciju vijećnice u Gradskom vijeću ima završenu osnovnu školu.*⁵⁹ Nedostatak obrazovnog kadra među vijećnicima nesumnjivo je najveća prepreka učinkovitu radu vijeća.⁶⁰ Obrazovanje unutar romske zajednice je veoma nisko, što se reflektira i na vijeća. Manjak obrazovanja vijećnika utječe na kvalitetu rada vijeća, do te mjere da

55 Intervju predsjednici oba vijeća.

56 U intervjuu sa Dragoljubom Nikolićem kao razlog nedovoljne zastupljenosti Romkinja navedeno je da ponekad njihovi supruzi ne žele da one budu vijećnice, već inzistiraju da se oni (njihovi muževi) stave na funkciju vijećnika.

57 Intervju sa predsjednicima oba vijeća.

58 Intervju sa predsjednikom vijeća i članicama vijeća.

59 Intervju sa vijećnicama i predsjednicima oba vijeća.

60 Svi ispitanici prepoznali su manjak obrazovnog kadra kao jedan od razloga nedovoljno kvalitetnog rada vijeća.

onemogućuje pojedine vijećnike na sudjelovanje u radu vijeća.⁶¹ Nedostatak obrazovanja posebno pogađa Romkinje. Sav rad vijeća obavljaju do tri vijećnika, što je realnost sa obzirom na način na koji su vijećnici izabrani, njihov civilno-romski aktivizam i stupanj obrazovanja.⁶²

4.4. Učešće Romkinja u aktivnostima vijeća i usmjerenost rada vijeća na problematiku i položaj Romkinja

Iz intervjua sa vijećnicama ustanovljeno je da su veoma malo upoznate sa radom vijeća i sa samim značajem vijeća.⁶³ Doprinosu radu vijeća od strane Romkinja u Županijskog vijeća i Gradskog vijeća stoga se može oceniti kao veoma nizak. Samo jedna od 4 ispitanih vijećnica je znala neke podatke o radu vijeća. Romkinje veoma rijetko sudjeluju u radu vijeća, dijelom radi manjka prostora,⁶⁴ a dijelom radi nezainteresiranosti za rad vijeća i nedovoljnog obrazovanja koje bi im omogućilo aktivni rad u vijeću. Pri donošenju odluka forma je uvijek zadovoljena, ali isti se ne može reći za sadržaj. Naime, vijećnice donese odluke ali ih često ne razumiju i nisu prethodno sudjelovale u sastavljanju prijedloga te odluke.

Obuhvat radnih zadataka Županijskog vijeća namijenjen je za 25 ljudi, a Gradskog vijeća za 15 ljudi. Svaki odbor bi trebao biti sastavljen od vijećnika/ica koji bi trebali predlagati rješenja problema iz oblasti odbora čiji je član, a svaka odluka bi trebala biti donesena većinom glasova. U slučaju vijeća u fokusu ovoga istraživanja sve odluke su donesene jednoglasno (oko prijedloga se ne provodi konstruktivna rasprava jer vijećnici nedovoljno poznaju materiju o kojoj bi se trebalo raspravljati), ali predlagatelji svih aktivnosti su svega nekolicina vijećnika. Sav rad vijeća vode nekolicina ljudi, a njihov rad i odluke svojim potpisom potvrđuju vijećnici i vijećnice. Ovakva situacija se događa iz više razloga koji su stupanj obrazovanja, način izbora vijećnika, rodna neravnopravnost, nezainteresiranost i nedovoljni nivo znanja vijećnica.

Sve vijećnice uključene u ovo istraživanje, osim vijećnice koja ima završenu osnovnu školu, smatraju da ni ne trebaju sudjelovati u radu vijeća jer im fali obrazovanje i često ne razumiju što muškarci govore na sastancima.⁶⁵ Tokom istraživanja

61 Tri od četiri vijećnice su izjavile da često ne razumije što se govori na sastancima. Dotične tri vijećnice nisu znale što je vijeće i koje su njegove ovlasti, a 2 od četiri vijećnice nisu znale niti od kada obnašaju tu funkciju.

62 Intervjui sa svim članovima vijeća.

63 Vijećnica koja je završila osnovnu školu iskazala je puno veće znanje od radu vijeća i o samom vijeću u odnosu na druge vijećnice oba vijeća.

64 Nepostojanje prostora utječe na redovitost sastanka vijećnika kao i na broj vijećnika koji prisustvuju sastanku.

65 Naveden stav su iznijele sve vijećnice, osim vijećnice koja ima završenu osnovnu školu.

utvrđeno je da zaista jedan broj Romkinja, sa obzirom na veoma nisko obrazovanje, ne mogu konstruktivno sudjelovati u radu vijeća.

Većina ispitanika je na izričit upit o tome izrazila mišljenje da treba povećati broj Romkinja u vijećima.⁶⁶ Međutim, stav starijih pripadnica sa niskim nivoom obrazovanja je da je pozicija vijećnika ipak rezervirana za muškarce. Ispitanice koje nemaju visoko obrazovanje teže prepoznaju obilježja patrijahalnog sustava. Ukoliko se radi o starijim ispitanicama koji nemaju visoko obrazovanje, a dolaze iz segregiranih romskih naselja, onda je prepoznavanje takvog sustava gotovo nemoguće. Tradicionalna raspodjela posla po rodu, dovodi do toga da su Romkinje zauzete po cijele dane sa obavezama koje se odnose na kuhanje, kućanske poslove, brige za djecu i bavljenjem dodatnog posla (skupljanje žireva, keštena, sekundarne sirovine...) za nadopunu obiteljskog budžeta. Ovakva situacija predstavlja najčešći razlog odbijanja funkcije vijećnika od strane Romkinja i ne dovoljno aktivnog rada u vijećima od strane vijećnica.⁶⁷

Jedan od razloga slabe aktivnosti vidljivosti Romkinja u vijećima romske nacionalne manjine je njihova nezainteresiranost za rad Vijeća. Rad i aktivnosti vijećnica u Županijskom vijeću dolaze do izražaja pri sudjelovanju Vijeća na susretima nacionalnih manjina, u aktivnostima kojima se prezentira tradicionalna nošnja i kuhinja romske nacionalne manjine.⁶⁸ Na sastanke sa lokalnom i regionalnom vlasti isključivo idu vodeći ljudi u Vijeću, a među njima nema žena.⁶⁹

Problem predstavlja nedostatak predloga vijećnica za aktivnosti koje bi dovele do poboljšanja situacije Romkinja. Postoje mnogi problemi unutar naselja koji zahtijevaju hitno rješavanje na dobrobit cijele romske zajednice unutar Capraških poljana, kao nedostupnost javnog prijevoza, neasfaltiranost naselja, nepostojanje dječjeg igrališta u naselju, pa problemi koji pogađaju isključivo Romkinje nisu aktualni i nisu prepoznati od vijećnica.⁷⁰

Vijeće za sada nije provodilo niti ima u planu provoditi aktivnosti koji su usmjerene na Romkinje. Postojale su inicijative koje bi se mogle karakterizirati kao inicijative od kojih bi Romkinje imale najveću korist, ali iste nisu razvijane s obraloženjem da ne bi bile provedive radi manjka suradnje sa lokalnom/ regionalnom vlašću i institucijama koji su trebali biti partneri.⁷¹ Primjer je ideja o otvaranju vrtića unutar naselja, čije uspostavljanje bi oslobodilo vrijeme majkama

66 Svi ispitanici su se usuglasili sa povećanjem broja Romkinja, osim jednog vijećnika Gradskog vijeća.

67 Temeljem intervjua sa predsjednicima vijeća ustanovljen razlog za odbijanje pozicije vijećnika od strane Romkinja bio je manjak vremena. Temeljem intervjua sa vijećnicama utvrdili smo da je isti razlog uzrok njihovog nedovoljno rada u vijećima. Vijećnice svoj težak i nepovoljan položaj unutar romske zajednice identificirale su baš kroz obavljanje obiteljskih, kućanskih i ostalih poslova.

68 Intervju sa predsjednikom i vijećnicama Županijskog vijeća.

69 Intervju sa predsjednikom Županijskog vijeća, Gradskog vijeća, predsjednikom romske humanitarne udruge Nova sreća.

70 Intervju sa vijećnicama.

71 Intervju sa predsjednikom Županijsko vijeće.

u Capraškim poljanama. Trenutno postoji vrtić izvan naselja, ali je veoma udaljen, te djeca iz naselja nisu uključena u predškolski odgoj. Druga inicijativa je imala za cilj zapošljavanje Romkinja preko mjere javnih radova. Društveno korisni rad predviđao je obradu zemlje i održavanje čistoće u naselju.⁷² Županijsko vijeće osmislilo je projekt koji bi se sastojao od niza radionica namijenjenih edukaciji Romkinja o važnosti higijene u stambenom prostoru. Drugi predloženi projekt imao je za cilj potaknuti Romkinje na rad radi značajnijeg uključivanja Romkinja. Naime, sredstva koja dobiju preko socijalne pomoći i dječjeg doplatka često iznose jednako kao sredstva koja bi Romkinje zaradile iz samostalnog rada. Sa obzirom da financijski aspekt nije motivirajući, potrebno je provoditi projekte koji bi motivirale Romkinje na rad, a time bi se potaknulo uključivanje.

Usporedbom sa Vijećem romske nacionalne manjine općine Darda, gde zastupljenost Romkinja iznosi 40%, a prema izjavama predsjednika tog Vijeća, povećanjem zastupljenosti Romkinja u vijeću ne mijenja se njihov doprinos kao niti stupanj fokusiranja vijeća na problematiku Romkinja. Svakako, ovakav zaključak teba uzeti sa rezervom budući da se temelji na vrlo malom broju istraživanih vijeća.

Predsjednici vijeća kao i muški članovi vijeća smatraju da Romkinje nisu u posebno teškoj situaciji. Njihovo mišljenje je da Romkinje imaju jednaka prava kao i muškarci. Navode da Romkinje nisu diskriminirane od strane romske zajednice, a njihov težak položaj identificiraju kroz težak položaj cijele romske zajednice.⁷³ To bi mogao biti razlog nedovoljne usmjerenosti rada Vijeća na problematiku Romkinja. Iako predsjednici vijeća imaju takvo mišljenje, spremni bi bili provoditi projekte koji su namijenjeni poboljšanju situaciji Romkinja.⁷⁴

Predsjednik Županijskog vijeća ističe potrebu za provedbom projekta koji bi za cilj imao opismenjavanje i informatičko opismenjavanje Romkinja iz naselja. Informatička pismenost u naselju je na veoma niskoj razini, 1.700 ljudi iz naselja posjeduju ukupno oko 8 kompjutera.⁷⁵ Kroz projekt koji bi bio namijenjen Romkinjama, ali i muškim članovima zajednice, nabavila bi se informatička oprema koja bi služila kao alat za edukaciju. Projekt bi imao dvostruki doprinos: zajednica bi bila informatički pismena, samim time bi njihova konkurentnost za posao rasla kao i informiranost, a istovremeno povećao bi se broja kompjutera u naselju, koji bi mogli služiti danjoj naobrazbi. Međutim u ovakvim projektima se očitava problem nedostatka prostora, jer kako vijeće nemaju službene prostore, kompjuteri i obuka bi se morala odvijati u nekim stambenim prostorima, što znači da ne bi bili svima podjednako dostupni.

72 Intervju sa vijećnicom Gradskog vijeća.

73 Intervjui sa vijećnicima i predsjednicima Županijskog i Gradskog vijeća.

74 Intervju sa predsjednikom Županijskog vijeća.

75 Intervju sa predsjednikom Županijskog vijeća.

Od strane ispitanika izraženo je nezadovoljstvo radom vijeća.⁷⁶ Navode se različiti razlozi, sa obzirom koja zainteresirana skupina ih iznosi. Ispitanici koji predstavljaju vijećnike oba vijeća smatraju da bi rad vijeća mogao biti bolji, a kao razlog nedovoljno dobrog rada iznose lošu suradnju sa lokalnom/regionalnom samoupravom.⁷⁷ Iz reda ispitanika koji su nam dali širi pogled na rad vijeća, nezadovoljstvo je iskazano prema njihovom radu općenito.⁷⁸ Zamjera im se što se ne fokusiraju na primarni rad vijeća (kao što smo prije naveli primarni rad vijeća ispitanici doživljaju drugačije), a uzrok nedovoljno dobrog rada je prepoznat u nekompetenciji nekih od vijećnika u smislu obrazovanja, poznavanja materije rada vijećnika i slično.⁷⁹ Najviši stupanj nezadovoljstva identificiran je od strane ispitanika koji predstavljaju romsku zajednicu Sisačko-moslavačke županije i Grada Siska, a koji su nastanjeni izvan Capraških poljana. Njihovi komentari uključuju primjedbe da je Vijeće najvećim dijelom fokusirano na probleme Roma iz Capraških poljana, rad nije dovoljno javan, usluge nisu dostupne sa obzirom na nedostupnost njihovog ureda, protok informacija između vijeća i romske zajednice izvan Capraških poljana je veoma loš, način izbora vijećnika pokazuje da im nije bitan rad za dobrobit romske zajednice Sisačko-moslavačke županije već samo naselja Capraških poljana.⁸⁰

Međutim, postoje i rezultati, kao što su osiguranje sredstava za legalizaciju dijela romskog naselja Capraške poljane, asfaltiranje dijela naselja, uvođenje električne energije u naselje i mnoge aktivnosti ostvarene iz programa vijeća poput obilježavanja nekih značajnih datuma za romsku nacionalnu manjinu (Svjetski dan Roma, Đurđevdan, susreti nacionalnih manjina i sl.)⁸¹.

76 Svi ispitanici su izrazili nezadovoljstvo radom vijeća u većoj ili manjoj mjeri.

77 Intervjui sa članovima vijeća.

78 Saborski zastupnik, visoko obrazovana romska aktivistica i predsjednica udruge, predsjednica romske udruge Traipe i predsjednik Vijeća romske nacionalne manjine općine Darda.

79 Intervjui sa Saborski zastupnik, visoko obrazovana romska aktivistica i predsjednica udruge, predsjednica romske udruge Traipe i predsjednik Vijeća romske nacionalne manjine općine Darda.

80 Stavovi i mišljenja izraženi od strane fokus grupe I i II, te intervjuom sa predsjednikom romske humanitarne udruge Nova sreća.

81 Intervjui sa predsjednicima vijeća i predsjednikom romske humanitarne udruge Nova sreća. Veći projekti su koji su primjer funkcioniranja vijeća realizirani su unutar naselja Capraških poljana. Međutim, Capraške poljane su naselje koje nije imalo struje, asfalt i nije legalizirano, dok Romi iz grada i neseregiranih područja nisu bili niti jesu suočeni sa takvim problemima.

4.5. Prepreke za aktivnije sudjelovanje vijećnica u radu vijeća

Prva prepreka za aktivnije sudjelovanje vijećnica u radu očituje se kroz tvorbu neslužbenih kandidacijskih lista. O njima odlučuju muškarci i uglavnom od njihove dobre volje zavisi da li će i koliko žena biti kandidovano. Sistem je tako postavljen tako da se od kandidacijskih lista ne zahteva da reprezentuju što više romskih naselja odnosno delova županije/grada u kojima žive Romi, niti minimalna broj žena. Prepreka je tako već sam način kandidovanja za liste većnika, budući da se ono obavlja u uskom krugu nekoliko vodećih muškaraca u lokalnoj zajednici.

Sledeća prepreka je način sprovođenja izbora. U vezi sa izborima za ova vijeća postoji veliki stepen neinformisanosti među Romkinjama. Izborima ne prethodi nikakva informativna niti šira javna programska kampanja. Nadalje, u formiranju lista važnu ulogu imaju porodične veze, koje nadjačavaju kriterijume poput obrazovanja. Posebno poražavajuća je činjenica da su muževi ti koji odlučuju da li će se njihove žene kandidovati. Odluke o tome često su finansijski motivisane, odnosno dovode se u vezu sa statusom primaoca socijalne pomoći.⁸² Potpuno odsustvo visokog obrazovanja u dotičnim vijećima direktna je posljedica stvaranja neformalne liste, jer visoko obrazovani Romi i Romkinje sa područja Sisačko-moslavačke županije ne mogu sakupiti dovoljni broj glasova kako bi postali vijećnici.⁸³

Prepreke postoje i nakon dobijanja mesta odbornice u ovim vijećima. Naime, stiče se utisak da je u istraživanim vijećima članstvo Romkinja izrazito formalnog karaktera. Od njih se ne očekuje da redovno dolaze na sastanke, ne delegiraju im se zadaci⁸⁴ i uopšte rad ovih vijeća svodi se na aktivnosti nekoliko vodećih ljudi. Ovo je dodatno potencirano činjenicom da vijeća nemaju svoj prostor za rad, odnosno ne predstavljaju mali informativni centar, već se sastanci odvijaju u privatnoj kući predsjednika.

Uz ovaj izrazito patrijarhalno i liderski postavljen sistem izbora i rada vijeća, ključnu prepreku za aktivnije učešće Romkinja predstavlja izrazito niska obrazovanost. Niski stupanj obrazovanja prepoznat je generalno kao jedan od problema koji utječe na rad vijeća, a u slučaju vijećnica je veoma izražen. Vijećnice same navode da često ne razumiju o čemu se govori na sastancima, ne razumiju u potpunosti rad vijeća, njegove funkcije i njegovu važnost. Nedovoljno obrazovanje utječe na odsutnost prijedloga za poboljšanje uvjeta Romkinja, ali ih i čine potpuno slijepima na opće prihvaćene rodne nepravilnosti u zajednici i vijeću.

82 Osoba koja ostvari prihod, a prima socijalnu pomoć, ista će mu biti umanjena za iznos prihoda. Ukoliko je prihod veći od iznosa socijalne pomoći ista će biti ukinuta.

83 Stav izražen od strane ispitanica u fokus grupi II.

84 Članovima vijeća između sebe biraju članove svakog pojedinog odbora unutar vijeća. Kako vodeći ljudi u vijeću odlučuju o svemu, tako je i pozicija odbornice samo formalna - vijećnica samo potpisuje dokumente koji su unaprijed pripremljeni od strane vodećih ljudi u vijeću.

Ispitanici izvan zajednice, čije mišljenje ima težinu sa obzirom na njihovo iskustvo i poziciju, prepoznaje dva razloga nedovoljne zastupljenosti Romkinja i njihove marginalne uloge unutar romskih vijeća.⁸⁵ Razlozi su međusobno vezani i teško rješivi. Prvi i glavni razlog je patrijahalni sustav uz koji je vezano odrastanje Romkinja. Takav sustav često onemogućuje dovoljni nivo obrazovanja Romkinja, te dovodi do druge identificirane prepreke nedovoljne aktivnosti Romkinja u radu vijeća. Druga prepreka je veoma nisko obrazovanje. Romkinje često ne odlučuju u svoje ime, a prihvaćanje takve situacije je produkt odgoja i života u patrijahalnom sustavu od malih nogu. Nemogućnost odlučivanja o vlastitim potrebama, dovodi do odsutnosti želje i volje za pozicijom u vijeću, gdje bi trebale donositi odluke vezane za boljitak cijele zajednice. Nizak nivo obrazovanja dovodi do ovisnosti o zajednici i načinu života, te do nemogućnosti jednakog sudjelovanja u socijalnom, društvenom i političkom životu.⁸⁶ Rastom razine obrazovanja raste i želja za sudjelovanjem u javnom, društvenom i političkom životu.⁸⁷

85 Intervju sa saborskim zastupnikom i dugogodišnjom, visokoobrazovanom romskom aktivisticom i predsjednicom udruge.

86 Zajednička mišljenja saborskog zastupnika i visoko obrazovane romske aktivistice i predsjednice udruge.

87 U fokus grupi I i fokus grupi II, osobe sa nižom razinom obrazovanja nisu željele poziciju vijećnika, dok osobe sa višim obrazovanjem su izrazile želju za obnašanje funkcije vijećnika.

5. ZAKLJUČAK

Položaj Romkinja često se definira kroz pojam dvostruke diskriminacije. Takav termin se upotrebljava i u Strategiji, koja je trenutno glavni dokument temeljem kojeg bi se trebao poboljšati položaj romske zajednice i Romkinja unutar nje. Problemi romske zajednice su veliki, a diskriminacija romske zajednice je višedimenzionalna. S obzirom na tu činjenicu, u ovom istraživanju je potvrđeno da se problemi Romkinja nalaze u drugom planu, nevidljivi su i ne pridaje im se dovoljno pažnje ni u vijećima romske nacionalne manjine. Romska zajednica i Romkinje unutar nje često ne prepoznaju diskriminaciju prema ženama. Nezavidan položaj Romkinja u zajednici prepoznaju samo visokoobrazovani pripadnici/ce romske zajednice. Među romskim liderima nezavidan položaj Romkinja nije prepoznat, osim u slučajevima kada pojedini romski lider je ujedno u visoko obrazovana osoba.

Temeljem ovoga istraživanja možemo izdvojiti dva razloga koja dovode do takve situacije, a to su odgoj u patrijahalnom sustavu i nedovoljni nivo obrazovanja. Vijeća romske nacionalne manjine su preslika zajednice. Kao glavni problem rada vijeća identificiran je nedovoljni stupanj obrazovanja koji je kao problem prepoznat i u romskoj zajednici. Utvrđen je problem nedovoljne zastupljenosti žena u vijećima, ali još veći problem predstavlja veoma nisko sudjelovanje žena (vijećnica) u radu vijeća. Posljedice patrijahalnog sustava prepoznate su u vijeću, a manifestiraju se činjenicom da vijećnice kao i neke druge sudionice ovoga istraživanja smatraju da funkciju vijećnika, a posebice predsjednika vijeća, trebaju obnašati muškarci.

Ispitanici su se usuglasili oko dvije stvari: smatraju da je najveći problem kvalitetskog rada vijeća manjak obrazovnog kadra i podržali bi inicijativu kojom bi se povećala zastupljenost Romkinja u vijećima romske nacionalne manjine. S obzirom na uticaj neformalnih i porodičnih veza na postupak kandidovanja i izbora članova vijeća kao i sam rad u istraživanim slučajevima, samo povećanje udjela Romkinja u vijećima romske nacionalne manjine ne bi bilo dovoljno. Ono je poželjno, ali glavni fokus romske zajednice trebalo bi da bude podizanje kvaliteta ukupnog rada ovih vijeća, privenstveno putem izbora dovoljno informiranih, obrazovanih i motivisanih pojedinaca oba spola. Naime, tokom sprovođenja ovog istraživanja pojavile su se indicije da povećanje udjela Romkinja u vijeću nije rezultiralo povećanjem sudjelovanja Romkinja u njegovom radu, kao niti povećanjem fokusa rada vijeća na problematiku Romkinja. Potrebno je izvršiti dodatna istraživanja u ovom pravcu.

Emancipacija Romkinja treba početi osnovnoškolskim obrazovanjem, koje je obvezno i zagantirano svim građanima. Viši stupanj obrazovanja omogućuje prepoznavanje elemenata rodne neravnopravnosti, a time i mogućnost borbe protiv istih. Iz nalaza istraživanja vidljivo je da Romkinje sa višim stupnjem obrazovanja pokazuju afinitete za sudjelovanjem u javnom, političkom i društvenom životu, a time i konstruktivnom sudjelovanju u vijećima romske nacionalne manjine. U tom smislu je potrebno da se unapredi proces izbora za ova vijeća, kao bi se otvorio prostor za Romkinje koje imaju viši stupanj obrazovanja. Temeljem obrazovanja, za očekivati je i veće njihovo učešće u radu vijeća romske nacionalne manjine.

6. PREPORUKE

Na osnovu nalaza istraživanja formulirane su preporuke upućene državnim, regionalnim i lokalnim vlastima RH.

- Neophodno je osigurati provođenje Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi koji kaže da je osnovna škola obavezna za sve učenike u RH.⁸⁸
- U cilju osvještavanja romske zajednice, potrebno je provesti niz edukativnih radionica na temu rodne ravnopravnosti koje bi bile usmjerene na muške i ženske članove zajednice.
- Potrebno je uvesti poticajne mjere za vijeća koja bi ispunjavala uvjete rodne zastupljenosti.
- Radi podizanja kvaliteta rada vijeća, potrebno je uvesti kriterije za kandidate vijeća u smislu minimalnog obrazovanja, bez obzira na činjenicu da su vijeća predstavnička a ne stručna tijela, jer izbor nedovoljno pismenih osoba obezvrjeđuje rad vijeća.
- Potrebno je poduzeti mjere kojima bi se u fokusu vijeća romske nacionalne manjine našla i problematika koja u velikoj mjeri utječe na Romkinje. U tom smislu potrebno je osigurati suradnju lokalne/regionalne samouprave sa vijećima i sredstva za programe onih vijeća čiji fokus programa će biti usmjeren na problematiku Romkinja.

88 Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi; čl. 4, čl. 12; <http://www.zakon.hr/z/317/>.

7. BIBLIOGRAFIJA

Baranović, Branislava, Istraživanje žena Romkinja Bolja Budućnost, Život Romkinja u Hrvatskoj s naglaskom na pristup obrazovanju, siječanj 2009. http://www.ijf.hr/socijalna_ukljucenost/adminmax/files/Izvjestaj_ZivotiObrazRomkinja.pdf

Kronike Velike Gorice; 02. 10. 2013.; <http://www.vecernji.hr/zg-vijesti/registrirate-li-auto-gubite-pravo-na-socijalnu-pomoc-622086>

Odluka - Županijsko izbornog povjerenstva Sisačko moslavačke županije, klasa: 013-01/11-01/02; urbroj: 2167-01-01/01-11-184; Sisak, 11 srpnja 2011.

Odluka - Gradsko izorno povjerenstvo Grada Siska, Klasa: 013-03/11-01/3, Urbroj: 2176/05-02-11-60, Sisak, 11. srpnja 2011. godine.

Perić, Tatjana; Ljudska prava Romkinja u jugoistočnoj Europi, *Journal for Politics, Gender, and Culture*, Vol. 4 No.1/2, Summer/Winter 2005.

Pokrajinski ombudsman: Položaj žena u nacionalnim savjetima nacionalnih manjina u Srbiji; Novi Sad.

Politički život, časopis za analizu politike, specijalno izdanje na temu Nacionalne manjine u demokratskim društvima; broj 9; rujan, 2013. Fakultet političkih nauka u Beogradu.

Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine – excel tablice. <http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/censustabsh.htm>

Regionalna konferencija "Romkinje u Dekadi", održana 13. i 14. 2010., uz sudjelovanje 80 sudionika iz Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Mađarske http://www.romskosrce.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=97:zavrena-regionalna-konferencija-romkinje-u-dekadi&catid=43:projekti

Registar udruga Republike Hrvatske. <http://www.appluprava.hr/RegistarUdruga/login>

Registar vijeća, koordinacije vijeća i predstavnika nacionalnih manjina. <http://www.appluprava.hr/RegistarVNM/login>

Simeunović Marina: Posjedovanje ličnih dokumenta kao uslov socijalne intergracije mladih Roma u naselju „Veliki Rit“ u Novom Sadu (Srbija), Prosinac 2012, ODIHR

Šikić-Mićanović, Lynette, Romkinje i uvjeti njihova života, Zagreb, 2005

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina: Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine; studeni, 2011. godina; <http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/64.-16.pdf>.

Ustav - pročišćeni tekst - NN (narodne novine) 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 55/01, 76/10, 85/10. <http://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>

Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina – pročišćeni tekst – NN 155/02, 47/10, 80/10, 93/11. <http://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina>

Vlada RH: Akcijski plan za provedbu nacionalne strategije za uključivanje Roma, za razdoblje 2013. do 2020. godine; travanj 2013; http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_hr_strategy_annex_hr.pdf

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi – pročišćeni tekst zakona – NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13. <http://www.zakon.hr/z/317/>

Zakon o ravnopravnosti spolova – NN 8/08. <http://www.zakon.hr/z/388/>

Prilog 1: Članovi vijeća

Članovi **Vijeća romske nacionalne manjine Sisačko-moslavačke županije** su:

1. Dragoljub Nikolić
2. Stjepan Bogdan
3. Dean Nikolić
4. Željko Bogdan
5. **Mira Nikolić**
6. Đorđe Lukić
7. **Dijana Mitrović**
8. Željko Mitrović
9. **Anđelka Nikolić** (Dušan)
10. Dragan Nikolić (Drago)
11. Drago Nikolić
12. Saša Nikolić
13. Srećko Nikolić (Stanko)
14. Vid Nikolić
15. Zlatko Nikolić
16. Stanoje Todorović
17. Dragan Nikolić (Stanko)
18. Stanoje Nikolić (Stanko)
19. Stojan Todorović
20. Miroslav Nikolić
21. Stanko Nikolić (Krstó)
22. **Stoja Nikolić** (Stanko)
23. Slobodan Nikolić
24. Željko Nikolić (Stanislav)
25. Simo Nikolić

Članovi **Vijeća romske nacionalne manjine Grada Siska** su:

1. Dragoljub Nikolić
2. **Tatjana Nikolić**
3. **Stanoja Nikolić**
4. Stanoje Nikolić
5. Vid Nikolić
6. Zlatko Bogdan
7. Danijel Nikolić
8. Drago Nikolić
9. Goran Vasiljević (Stojan)
10. Goran Mitrović
11. Željko Mitrović
12. Nenad Vasiljević
13. Goran Vasiljević (Stanko)
14. **Mirjana Stanković**
15. Marko Nikolić

Prilog 2: Vijeća romske nacionalne manjine i udio Romkinja u vijeću

Redni Broj	Romsko vijeće	Broj Vijećnika	Br. Romkinja u vijeću	Postotak žena	Predsjednik Vijeća	Broj Roma općine, grada ili županije po popisu stanovništva iz 2011. godine	Udio Roma u cjelokupnom stanovništvu općine, grada ili županije po popisu stanovništva iz 2011. godine	Broj Roma općine, grada ili županije po popisu birača iz 2011. godine.
Vijeća romske nacionalne manjine općina								
1	Općine Pribislavec	10	0	0,00%	Željko Balog	608	19,39%	266
2	Općina Orehovica	10	0	0,00%	Krunoslav Vuk	491	18,29%	240
3	Općina Nedelišće	10	1	10,00%	Vlado Horvat	1.239	10,35%	488
4	Općine Mala Subotica	10	0	0,00%	-	694	12,73%	261
5	Općine Petrijanec	3	0	0,00%	-	379	7,88%	179
6	Općine Darda	10	4	40,00%	Branko Đurđević	650	9,41%	429
Ukupno Općinska vijeća		53	5	9,43%	-	-	-	-

Vijeća romske nacionalne manjine gradova

7	Grada Rijeke	15	3	20,00%	Surija Mehmeti	867	0,67%	387
8	Grada Pule	15	1	6,67%	Jetiš Bajrami	443	0,41%	313
9	Grada Slavenskog broda	15	2	13,33%	Ibrahim Gušani	1.142	1,93%	414
10	Grada Siska	15	3	20,00%	Dragoljub Nikolić	648	1,36%	282
11	Grada Čakovac	15	0	0,00%	-	1.039	3,83%	402
Ukupno Gradska vijeća		75	9	12,00%	-	-	-	-

Vijeća romske nacionalne manjine županija

12	Sisačko-moslavačke županije	25	4	16,00%	Stanoje Nikolić	1.463	0,85%	460
13	Osječko-Baranjske županije	25	2	8,00%	Branko Petrović	1.874	0,61%	1.325
14	Grada Zagreba	25	9	36,00%	Neđatim Kamberovski	2.775	0,35%	1.739
15	Međimurske županije	25	0	0,00%	Željko Balog	5.107	4,49%	2.165
16	Primorsko-goranske županije	25	9	36,00%	Princ Miftaraj	1.072	0,36%	499
17	Brodsko-posavska županija	25	1	4,00%	-	1.178	0,74%	435
18	Istarske županije	25	2	8,00%	Neđat Bajrami	858	0,41%	545
Ukupno županijska vijeća		175	27	15,43%	-	-	-	-
SVEUKUPNO VIJEĆA		303	41	13,53%	-	-	-	-

Prilog 3: Postotak zastupljenosti žena u vijećima talijanske, srpske i bošnjačke nacionalne manjine

Vijeća talijanske nacionalne manjine	Broj vijećnika	Br žena u vijeću	Udio žena u ukupnom broju vijećnika
Vijeće Istarske županije	25	9	36,00%
Vijeće grada Buje	15	10	66,67%
Vijeće grada Novigrada	15	7	46,67%
Vijeće grada Poreča	15	9	60,00%
Vijeće grada Pule	15	8	53,33%
Vijeće grada Rovinja	15	9	60,00%
Vijeće grada Umaga	15	9	60,00%
UKUPNO	115	61	53,04%

Vijeća srpske nacionalne manjine	Broj vijećnika	Br žena u vijeću	Udio žena u ukupnom broju vijećnika
Vijeće grada Zagreba	25	9	36,00%
Vijeće Varaždinske županije	25	9	36,00%
Vijeće grada Varaždina	11	2	18,18%
Vijeće Osiječko-baranjske županije	25	5	20,00%
Vijeće grada Belog manastira	15	6	40,00%
Vijeće Brodsko-posavske županije	23	7	30,43%
Vijeće grada Nove gradiške	15	3	20,00%
Vijeće grada Slavonskog broda	13	4	30,77%
UKUPNO	152	45	29,61%

Vijeća bošnjačke nacionalne manjine	Broj vijećnika	Br žena u vijeću	Udio žena u ukupnom broju vijećnika
Vijeće grada Zagreba	25	8	32,00%
Vijeće grada Slavonskog broda	15	5	33,33%
Vijeće Zagrebačke županije	25	8	32,00%
Vijeće grada Velike gorice	15	6	40,00%
Vijeće Vukovarsko-srijemske županije	25	10	40,00%
Vijeće općine Drenovac	10	4	40,00%
UKUPNO	115	41	35,65%

Vijeća koja su uzeta u razmatranje izabrana su slučajnim odabirom.

Prilog 4: Popis intervjuiranih osoba i sudionica fokus grupe

1. Veljko Kajtazi, Saborski zastupnik, Zagreb, 03. 10. 2013.
2. Visoko obrazovana Romkinja i predsjednica udruge, Zagreb, 09. 11. 2013.
3. Branko Đurđević, predsjednik vijeća romske nacionalne manjine općine Darda, Zagreb, 05. 11. 2013.
4. Suzana Krčmar, predsjednica udruge #Traipe“, Zagreb, 06. 11. 2013.
5. Agron Tahiri, predsjednik romske humanitarne udruge „Nova Sreća“ Sisak, 09. 11. 2013.
6. Stanoje Nikolić, predsjednik Vijeća romske nacionalne manjine Sisačko-moslavačke županije, Sisak, 20. 10. 2013.
7. Dragoljub Nikolić, predsjednik Vijeća romske nacionalne manjine Grada Siska, Sisak, 27. 10. 2013.
8. Mirjana Stanković, vijećnica (Grad Sisak), Sisak, 27. 10. 2013.
9. Tatjana Nikolić, vijećnica (Grad Sisak), Sisak, 27. 10. 2013.
10. Mira Nikolić, vijećnica (Sisačko-moslavačka županija), Sisak, 20. 10. 2013.
11. Anđelka Nikolić, vijećnica (Sisačko-moslavačka županija), Sisak, 20. 10. 2013.
12. Marko Nikolić, vijećnik (Grad Sisak), Sisak, 27. 10. 2013.
13. Danijel Nikolić, vijećnik (Grad Sisak), Sisak, 26. 10. 2013.
14. Dragan Nikolić (Sisačko-moslavačka županija), Sisak, 26. 10. 2013.
15. Saša Nikolić (Sisačko-moslavačka županija), Sisak, 20. 10. 2013.
16. Nevena Tahiri, Sisak, 09. 11. 2013.
17. Gaši Albina, Sisak, 09. 11. 2013. Francesca Bajrami, Sisak, 09. 11. 2013. Čolić Anđelka, Sisak, 09. 11. 2013. Jasmina Dedić, Sisak, 09. 11. 2013. Amela Šoštarić, Sisak, 09. 11. 2013. Ramajana Hajvazi, Sisak, 10. 11. 2013. Jelena Bajramović, Sisak, 10. 11. 2013. Amela Tahiri, Sisak, 10. 11. 2013. Sudionica fokus grupe koja je želela da ostane anonimna, Sisak, 10. 11. 2013. Sudionica fokus grupe koja je želela da ostane anonimna, Sisak, 10. 11. 2013.

